

Ötven sor

Vajon egy zakatoló varrógép mellől miként élhető át a történelem, s a Parnasszus magasából hogyan fogható föl a varrólányok álma? A történelem világot formáló folyamataiba miként varrhatia bele gondolatait, érzéseit, emlékeit az egyes ember, s hogyan szintetizálhatja egy nép sorsát a művész, miként analizálhatja a tudós? Ezek a kérdések bizonyára sokszor kerülnek írók homlokterébe, beszédek hőmdölygéseibe, viták kereszttüzébe a közeljövőben. A

történelem dimenziói

két tanulságos kiállítás anvagának visszfényében meglehetősen élesen rajzolódott ki előttem a napokban. Kiss István, Kossuth-díjas szobrászművész makói kiállításának rendezése közepette közelebb férközhettem egy alkotó birodalmához, melyben meghatározó jelentőségű az az eszmény — a kor eszménye —, hogy kollektív világot teremtve biztosítható csak az emberiség jövője. Olyan művész szobrait vallathattam, aki azt gondolja az elkötelezettségről, hogy „Minden olyan művészet, amelynek emberi szándékai vannak, társadalmilag elkötelezett... Eppen ezért az elkötelezettség önmagában nem sokat mond. Jelentőségét az adja meg, hogy milyen irányú. Mi a szocializmus irányába gondolunk az elkötelezettséget.”

A történelem és a munkásmozgalom kollektív küzdelmének és élményének művészi feldolgozása egyúttal a történelmi megközelítés egyik fontos lehetősége. Feladat és felelősség, amit vállalni és teljesíteni, alkotói programmá emelni képzőművészetünk meglehetősen zavaros és értékeit tekintve labilis körülményei között „fehér holló”. Kiss István megfogalmazásában. „Hogy a valódi érték felismerésében, megfogalmazásában minél kevesebbet tévedjünk, állandóan vizsgálunk kell társadalmunk, népünk valóságos mozaikát, fejlődését, idejüket... Meggyőződésem, hogy igazi emberi életmű csak a társadalom talaján, azzal összhangban jöhet létre.”

De mit tegezz az a jobbára élete delén túl járó ember, akinek önkifejezési szándékát megbénította sorsa. Akit a szükség a kapa vagy a varrógép mellé parancsolt? A ritka és felhőtlen pillanatokban álmodozott festett képekről, a szépség és igazság harmóniájáról, az élet napos oldaláról. A naiv művészek többsége csak idős korában engedhetett a csábításnak, hogy elfoittott vágait szabadiára engedie. Ezek az emberek a szellemi áramlatok és a képzőművészet peremén is az eszénleg megélt történelem tanúi és krónikásai. Mint ahogy az Batáné Bertus Teréz, akit a nvudái a varrógéphez láncolástól mentett fel, s adott kezébe ecsetet. (Festményeit a KSZV gvárainak dolgozói láthatják.) A történelem másik pólua jelenik meg képein, az önmaga köré kristályosodott világ ölelésnyi, kerítésnyi, szűkebb hazányi élményeivel emlékelve. A műló paraszti világ hiteles, szinte dokumentumszerű felidézése, a pontosító szándék, a társakkal vállalt közösség és a megértő és aaggó szeretet a naiv művészet legtisztább, legfigyelemreméltóbb áramlatához kötik. S bár festményei nem hordozzák koruk bonvolult, ellentmondásait, konfliktusait, esztétikai szempontból éppúgy figyelemre méltók, mint ahogy azok a megélt sors hiteles előadásaiival, vagy az idős kori kreativitás lehetőségével, a megújlás, emberi-alkotói önmegvalósítás biztosításával.

Mert Kiss István és Batáné Bertus Teréz ugyanannak a népek gyermekei, ugyanannak a kornak részesei, sőt — bár más dimenzióban — ugyanannak a történelemnek tükrözői.

Tandi Lajos

Kezdődik a hangverseny-szezon

A hét derekán indul az őszi filharmoniai szezon. Szerdán este fél 8-tól az A-jelű kamarabérleti sorozatban lép a pódiumra a *Cameraata Amsterdam* a Tisza Szállóban, Schütz- és Bach-művekkel. A 17—18. századi muzsikát játszó együttes 1974-ben alakult, gyakori vendége a jeles nemzetközi fesztiváloknak. Tagjai Guido Klemisch blockflötejátékos és -készítő (1978-ban díjat nyert a brüggei együttesek versenyén), Dorothea Winter, aki 1975 óta a hollandiai Zwolle konzervatóriumán oktat blockflötét, Freek Borstlap gambaijátékos (1980 óta tanít a hollandiai Tilburg konzervatóriumán), valamint Glen Wilson amerikai zongora- és oboa-művész, aki 1971 óta él Hollandiában, s 1975-től a Németalföldi Kamarazene-ker csembalistája. A társulat koncertjein természetesen gyakran föllépnek vendégszólítók, mint Szegeden például a tenorista Marius van Altera.

A főbérleti sorozat másnap, csütörtökön este fél 8-tól indul a Zené, színházban. Oberfrank Géza dirigálja a szegedi szimfonikusokat, a műsorban Vántus István Notturója, Berlioz Fantasztikus szimfóniája és Wagner Wesendonk-dalai hangzanak el — Temesi Mária szólójával. Temesi Mária Szegeden született, és járta ki a zeneművészeti szakközépiskolát. 1981-ben szerzett diplomát a fővárosi Zeneakademián, azóta tagja az Állami Operaháznak. Több nemzetközi kurzuson vett részt sikerrel. 1981-ben például Rio de Janeiróban első díjat nyert, de föllépett már az NDK-ban, Olaszországban, Angliában, Franciaországban, az USA-ban és Görögországban is. Az Operában a *Lohengrin* Elsáját, a *Don Carlos* Erzsébetét és az *Otello* Desdemónáját formálta meg.

A türelmes Szókratész

Telemann-bemutató a Zenés színházban

Barokk operát emberemlékezet óta nem mutatott be a szegedi színház. Mostigen. A pusztá tény fölött palcát is törhetnénk, örömmünnepet is ülhethénk, a rendhagyó alkalmakat hatásuk méri, nem a vállalkozás (mellesleg tapasztalhatóan) ropant készülete. S ha most abból indulnánk ki, hogy erre a két és fél százados tetszhalálból föltámasztott operakomédiára tán az édes-szülő apja, Georg Philipp Telemann sem ismerne rá, ha élne — még mindig nem mondtunk semmit. Hiszen Georg Philipp Telemann már régóta nem él. A drámajátszás magyar apostolától, Hevesi Sándortól tudjuk, hogy egy produkciónak hármastükört kell tartania a közönség elé: a szerző korát, a darab cselekményének korát és a mindenkor előadását. Hát ezek a tükörök igencsak távoli, eltartó szokások, ízlések, stílusok prizmái. A barokk Telemann antik históriával példálódzik a XVIII. századi hamburgi közönségnek, miről a XX. század második felében támad közlendője a szegedi operatársulatnak. Csinos kis káosz. Nem?

A fentiek tán némiképp érzékeltetik, nem szokványos operapremierral avatta évadját a szegedi színház. Operaügyben szeretünk hivatkozni unos-untig Vaszy Viktorra: megint kikerülhetlen. Az ő vesszőparipája volt tudniillik elfeledett alkotások fölbányászása, amivel egészséges izgalmat keltet — közönségében, publicitásban — egy „vidéki” színház. (A vidéki szó macskakörömmel, hiszen a jelző éppen effajta műsorpolitika révén szabadulhat lekicsinyelő jelentésétől.) Vaszy azonban visszafelé ilyen messzire nem merészkedett a zenetörténetben. Barokk opera megélhet egy nagy repertoárt gondozó, tisztán operai profilú színház skáláján, ám a szegedi vagy hasonló nagyságrendű, több tagozatos vidéki társulatén, mely egyedül a városban kockázatos. Kockázatos, ha csak nincsenek a kivitelezésben olyan tartalékegergiák, melyek az eredeti alkotást képesek kiszabadítani múzeumkoporsójából, s a korszerű színház esélyeivel felmutatni. A Telemann-bemutató alkotói gardájában föltételezhető ennyi tartalékenergia — bizzunk benne, megmarad hosszabb távon is.

A konzervdarabot Oberfrank Géza magától Telemanntól, a vendégrendező Carl Heinz Erkrath pedig a Felsenstein nevével fémjelzett német zenés színházi tradíciókból javította föl. Látszólag Oberfranknak volt könnyebb dolga. Szerzőnk oly bőkezűen pazarolta a kottafejeket, hogy ahol hiányérzete támadt a főzeneigazgatónak, ott talált anyagot foltozásra épp elegend. A fordítás pedig — kivált, hogy semmiféle összehasonlítás, berögződés veszélye nem fenyeget — aligha okozhatott különösebb gondot, még csúrs- csavarására is futotta. Annál nagyobb fejtevést Erkrathnak elfogad-

Nagy László felvétele

Szókratész a hordón: Gregor József

atni, beinjekciózni egy olyan játéktípust, mihez nem szoktak, nem szokhattak a szegedi operanékesek. Mint köztudott, Felsenstein abban látta az operajáték korszerűsítésének feltételeit, ha a színpadról száműzik a teatrális gesztusokkal mutogató, öncélúan hangcentrikus énekes látványt, s helyébe vértöbb színész kerül, aki a kifejezésnek olyan állapotához jut el, hogy közlendőt daltólva tudatja partnereivel, közönségével. Ez a koncepció a játékost, a színészt csiklandozza elő tehát az operanékesből, aki képességei szerint így válhat komplexebb színházművésszé.

A már emlegetett hármastükörzési kényszer sejtetni engedte — a bemutató látványa igazolta — azt az anakronizmustól hemzsező, hepeningjellegű, egyveleg játéktípust, ami (kivált az első felvonásban) szüntelen mozgásban tartva a színpadot tulajdonképpen átmenett Telemann koncertoperáját egy mai igényű színielőadásnak. Mira János színpadon átjáratolt átriumos színpadán a jellemezvező *Ek Erzsébet* valóságos divattörténeti bemutatót tart. Szókratész tanítványai O-Görögország térképével a Trianon előtti Magyarországot feleselik a nézőnek, s éppúgy előkerül a napi sajtó, a szabadtéri sláger István, a királynak a lemezborítója, mint a varrógép, a tollaslabda vagy a breaktánc. E folyton változó, szívárványos kaleidoszkópmezőben lilacsíkos pánfigurák, mitológiai „állandó elemek” tűnnek elő, s gombolyítják az események fonálát, mint közénk csöppent párkák. Amíg nincs megállás, s rendre történik valami, a barokk zene eredendő szerartatosságának, statikájának ez a képi ellenpontozása kínálja az izgalmat. Azaz hát — kínálná (lassan röstellkedve írjuk le tucatszám), ha megfelelő térség adódna hozzá. Így tudniillik újfent sóhajtozásra ingerel, hogy temérdek energiával létrejön egy produkció, mely önmagát fékezi azzal a zseb-színpaddal, aminek tudtával a hiábavaló igyekezet, a fölöslegesség bosszúságát is el kell viselniük a szereplőknek. (Remélhetően eléggé szofisztikus voltam. Csak apró momentum: a tollaslabda rendre beesik az orchesterbe, a gördeszkán közlekedő Egri László meg mire biztonságosan ráhelyezkednek, már ki is ér a színpadról.)

A szereplők figyelmét leköti a színpadi zsákban-

tás, énekesi feladataikat akkor látják el kielégítően, ha hagyományos módon lecövekelnek. Erre főleg a második és harmadik felvonásban adódik mód, kivált a szerelmi szálon a két Evának, Vámoossynak (Rodizetia) és Terebessynek (Edronika), illetve közös imádottjuknak, a kacagányos Melitot: Réti Csabának. A címszereplő Gregor Józsefet le számíttva, nekik jut a legtöbb énekelni való, szépen is frazirozzák, bensőségesen — más kérdés viszont, hogy éppen itt fékeződik le a kezdetben száguldó tempó, kezd utatkozni a néző, és sóhajt erőteljes dramaturgiai ceruza után. A frappirozott, mozgalmas első felvonás után elernyedő, terjengő a másik kettő, nem is igen történik bennük semmi. Alig tapasztalható fejlődés a darabon belül, a jellemeke változatlanok: Szókratész két feleségéről mindössze annyit tudunk meg három és fél óra alatt, hogy házastársok, nem szenvedhetik egymást. Bajtay Horváth Ágota és Karikó Teréz tökéletesen eleget tesz ennek a föladatnak, többre nem tart igényt fölük a partitúra. Színesebb karakterek az úgynevezett epizódfigurák: Szabady József borissza Pithója, Kenessey Gábor élvhajhász Nikiája, vagy a Szókratész-tanítványok, Fekete Imre Alkibiadész, Kovács H. István Xenophonja, Szakály Péter Platónja. Bárdi Sándor mérges Arisztóphanészén, mint kritikusan végre szabadon kőszörülheti nyelvét a címszereplő, s villanásnyi pillanataiban ügyes Cupido Vajda Juli is.

A premier zenei tartópil-lérei Oberfrank Géza (a szimfonikusokkal), meg Gregor József. Oberfrank rendkívül precizen, aprólékos műgonddal bontja ki a barokk muzsika mély humánumat, zenekara tisztán, fényesen szól, de a karmesternek arra is marad érkezése, hogy időnként bekapcsolódjék a játékba — minden szempontból partnere a színpadnak. Gregorról régóta tudjuk, egészen kiváló oratóriuménekes, s minthogy az oratórium ízig-vérig barokk műfaj, ebben a zenei textusban igazán otthon van. Humorért sem kell szomszédolnia, így aztán fölényszeren uralja a színpadot. Tegyük meg említést a kevés dolgát jó kondícióban ellátó, tartalmasan szóló kórusról is (karigazgató Molnár László). Ma, vasárnap bemutatkozik a másik szereposztás, ahol Kenessey Gábor öltözik Szókratésznek.

Nikolényi István

Hetvenöt év

Alapításának 75. évfordulóját ünnepli októberben a Petőfi Irodalmi Múzeum. 1909 őszén nyílt meg ugyanis a Bajza utcában az a Petőfi-ház, melynek hagyatéka a mai gyűjtemény alapja, így a múzeum elődjének tekinthető.

A Petőfi-dokumentumok rendszeres gyűjtése 1876-ban kezdődött, hazánkban: ekkor alakult meg ugyanis — Jókai elnökletével — a Petőfi Társaság, mely céljából tűzte, hogy a költő hagyatékát és a felbukkanó emléktárgyakat gyűjtse-gondozza. A Bajza utcában 1909-ben alapított Petőfi Múzeumot három évvel később már egy Jókai-kiállítással is kiegészítették, s a felszabadulás után újjászülött épület adott otthont 1949-ben a József Attila-tárlatnak is. Az addig három gyűjteményből álló Petőfi Múzeum 1954-ben lett a magyar irodalom országos múzeuma, s 1957-ben foglalta el jelenlegi otthontát, a Károlyi palota egy részében.

Miként a közgyűjtemény vezetői elmondták, az elmúlt évtizedek során az intézmény hű maradt az alapító kettős szándékához: kiállításain a magyar irodalmárok életével és munkásságával kapcsolatos összegyűjtött dokumentumokat tárja a látogatók elé. Emellett azonban a múzeum az irodalomtudományi kutatás egyik műhelye.

Szegeden

Brigádvételkedő megyei döntője

Szeged felszabadulása 40. évfordulójának tiszteletére pénteken délután a Magyar Kábelművek Szegedi Gyára ebédlőjében rendezték meg a két évvel ezelőtti országos felhívással szocialista brigádoknak kiírt versenysorozat megyei döntőjét.

Tombác József igazgató köszöntötte a verseny résztvevőit és a vendégeket, többek között dr. Majzik Istvánt, az MSZMP Csongrád megyei bizottságának osztályvezető-helyettesét. Takács Imréné országgyűlési képviselőt. A húsz — ötfős — csapat között nem kisebb tétért folyt a küzdelem, mint azért, hogy melyik csapat képviseli megyénket az országos döntőn. Három kategóriában — Kresz, elsősegélynyújtás és munkavédelem — kellett megküzdeni az első helyért, és ez legjobban a hőmezővásárhelyi Állatorvostudományi Egyetemi Tangazdaság „Április 4. IKR” szocialista brigádjának sikerült. Tagjai: Kisfal György, Bánfi Sándor, Kovács Imre, Józsa Imre és Péter Miklós. Második helyezett lett a szegedi Kórház-Rendelőintézet „Üzem-

egészségügy” szocialista brigádja, harmadikként végzett a Szentesi Vízmű „Radnóti Miklós” szocialista brigádja.

Dr. Majzik István zsűrielnök befejezésül értékelte a versenyben részt vevő csapatok munkáját és további sikereket kívánva, értékes díjakat adott át nyolc szocialista brigádnak. A vételkedősorozat megyei döntője Takács Imréné országgyűlési képviselő, zárszavával ért véget.

Czutor Zoltán

Rizshántolás

Befejeződött a nagy nyári karbantartás a karcagi rizshántolóban. Az ország legnagyobb rizshántolójának gépei, berendezései máris dolgoznak, a még raktáron levő tavalyi rizst dolgozzák fel. Az új termés megérkezése két műszakban napi 180 tonna vizigabonát hán-

tekben, hónapokban sem lesz hiány, mert az őrízst követően október 5 körül megkezdik az új termés szárítását és feldolgozását. Az ország vizigabonájának a kétharmadát termő Nagykunságban ezúttal két-három héttel később érik be a rizs, de a lecsapolt táblákron szórványosan már szeptember utolsó hetében megindulnak a kombájnok.